

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

TÜRKİYE-AB MÜLTECİ 'UZLAŞISI':
YENİ BİR DÖNEM Mİ, BOYA BADANA MI?

*Melih ÖZSÖZ, İKV Genel Sekreter Yardımcısı ve
Araştırma Müdürü*

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

TÜRKİYE-AB MÜLTECİ 'UZLAŞISI': YENİ BİR DÖNEM Mİ, BOYA BADANA MI?

Türkiye-AB ilişkileri, AB'nin karşı karşıya kaldığı, tarihin en büyük mülteci krizi sebebiyle beklenmedik şekilde ısındı. Geçen bir aylık dönemde taraflar arasında yaşanan yoğun trafik, ilişkilerde yeni bir sayfanın açılacağı izlenimini veriyor. Bu yeni sayfanın satır başlarında ise mülteci krizi ile mücadele, Türk vatandaşlarına yönelik vize serbestliği diyalogu ile geri kabul anlaşması, yeni başlıkların müzakerelere açılması, 3 milyar avroluk AB yardımı, Türkiye'nin AB aile fotoğrafına yeniden dâhil edilmesi ve çeşitli alanlarda işbirliği var.

Genel Tespitler

- Mülteci krizi sebebiyle Türkiye'nin son bir ayda hiç olmadığı kadar AB liderlerinin gündeminde olduğu ve önümüzdeki dönemde de bu yerini korumaya devam edeceği anlaşılıyor.
- Mülteci sorunu "insan onuruna saygı" ilkesi kapsamında ele alındığında, yaşanan sorunun sonuçlarını bir facia olarak tanımlamak mümkün. Avrupa kamuoyu maalesef Bodrum'da sahile vuran bir bebeğin cansız bedeninin fotoğrafı sonucunda mülteci sorununu daha yoğun bir şekilde gündemine aldı.
- Türkiye ve Türkiye'nin aktif rolü olmadan AB'nin mülteci sorunu ile mücadele etme imkânı bulunmuyor.
- Bugün gelinen noktada, Yargı ve Temel Haklar (23'üncü başlık), Adalet, İçişleri ve Güvenlik (24'üncü başlık) ile Enerji (15'inci başlık) gibi müzakere sürecinde uzun zaman önce açılması gereken başlıkların açılması ve Türk vatandaşlarının uzun yıllardır hak ettiği ancak kullanamadığı vizesiz seyahat imkânı, Türkiye'nin mülteci krizi ile mücadelede daha aktif bir rol üstlenmesiyle sağlanabiliyor.
- Türkiye ve AB arasında varılan anlaşma kapsamında, Türkiye üzerinden AB'ye geçmeye çalışan mültecilere engel olunması; halen Türkiye'de olan mülteciler ile muhtemel yeni mültecilerin Türkiye sınırlarında tutulması; Geri Kabul Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte yasadışı yollarla Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçiş yapan mültecilerin, anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye'ye iade edilmesi öngörülüyor.
- Brüksel'deki Liderler Zirvesi deklarasyonu ve Angela Merkel'in vize serbestliğine ilişkin açıklamalarındaki ifadeler dikkatle ele alındığında, tüm açıklamalarda vize serbestliğinin Türkiye'nin bağlı olduğu diğer koşul ve kriterler ile birlikte değerlendirileceği belirtiliyor. Bu ifade, Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestliği Yol Haritasındaki koşulları da yerine getirmek zorunda olduğu anlamına geliyor.

Türkiye-AB İlişkilerinde Baş Döndüren Trafik

Türkiye-AB katılım müzakerelerinde 2015 yılının sonunda 10'uncu yılı geride bırakmaya hazırlanırken, müzakereler arzu edilen ivme ve hızda ilerlemiyor. Türkiye 2005 yılında Hırvatistan ile aynı gün müzakerelere başlamışken, 2013 yılında Hırvatistan AB üyesi olarak Birliğe katıldı. Türkiye'nin müzakere sürecinde ise sadece 14 başlık açılabilir, 1 başlık ise geçici olarak kapatıldı.

Geçtiğimiz ay ise Türkiye-AB ilişkileri, baş döndüren bir trafiğe şahitlik etti. AB kanadından, aralarında AB Konsey Başkanı Donald Tusk, Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Frans Timmermans, Göç, İçişleri ve Vatandaşlıktan Sorumlu Komisyon Üyesi Dimitris Avramopulos ile

Komisyondun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn ve son olarak Almanya Başbakanı Angela Merkel'in yer aldığı üst düzey isimler Türkiye'yi ziyaret etti. Öte yandan Cumhurbaşkanı Erdoğan da Brüksel'i ziyaret ederek, Parlamento Başkanı Martin Schulz, AB Konseyi Başkanı Tusk ve Komisyon Başkanı Juncker ile bir araya geldi. İlişkilerde 6 yeni başlığın müzakerelere açılması, vize serbestliği sürecine hız verilmesi, 3 milyar avroluk AB yardımı, geri kabul mekanizmasının bir an önce işletilmesi, Türkiye'nin AB aile fotoğrafına dâhil edilmesi ve Türkiye'nin güvenli ülke statüsüne alınması tartışılır hale geldi.

Hiç şüphesiz bu konuların müzakere sürecinin doğal akışında ele alınıyor olması tercih edilirdi; ancak karşı karşıya kalınan mülteci krizine Türkiye'siz çözüm üretilemeyeceğini idrak eden Avrupa, Türkiye ile ilişkilerinde yeni bir sayfa açmaya hazırlanıyor.

Mülteci Krizinin Gösterdikleri

Bugün AB'nin acilen yüzleşmek zorunda olduğu en büyük sorun mülteci krizi. Ekim ayında Brüksel'de gerçekleştirilen AB Liderler Zirvesi'nde, liderlerin sabah 4'e kadar bu konuyu ele aldığı ve bu konuda uzlaşının sağlandığı biliniyor. Zirve sonrasında Komisyon Başkanı varılan uzlaşmayı "tam bir başarı" olarak nitelendirirken, tartışmalarda Türkiye'nin aslan payına sahip ülke olduğu anlaşılıyor. Mülteci krizi sebebiyle Türkiye'nin son bir ayda hiç olmadığı kadar AB liderlerinin gündeminde olduğu ve önümüzdeki dönemde de bu yerini korumaya devam edeceği anlaşılıyor.

Hiç şüphesiz bugün mülteci sorunu, sadece Türkiye'nin veya Avrupa'nın sorunu değil; aksine küresel bir sorun. Bu noktada Birleşmiş Milletlerin (BM) yayımladığı iki önemli veriyi paylaşmakta fayda var.

BM'nin Haziran 2015 tarihinde yayımladığı 2014 yılına ilişkin küresel eğilimler raporuna göre, dünya çapında mültecilerin sayısı 60 milyonu aşarak tarihin en yüksek seviyesine ulaştı. Bu demek ki, her 122 kişiden 1'i mülteci, yerinden edilmiş kişi veya sığınmacı. BM'ye göre bu kişiler bir ülke olsaydı, dünyanın en kalabalık 24'üncü ülkesini oluşturacaklardı. Dolayısıyla sorun bölgesel değil; sorun küresel. BM'nin konuya ilişkin raporlarına bakıldığında, Türkiye'ye ilişkin de çok çarpıcı bir görüntü ortaya çıkıyor. İstatistiklere göre, 2014 yılında Türkiye, dünyadaki en yüksek mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülke konumunda. Durum böyle olunca, Türkiye'nin mülteci krizi ile yalnız başına mücadele etme imkânı da azalıyor. Hâlihazırda 2 milyonun üzerinde mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin, bu kapsamda 7,5 milyar avro harcadığını Cumhurbaşkanı Erdoğan, 4-6 Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleştirdiği Brüksel ziyaretinde de dile getirmişti.

Aylan Bebek ve Kale Avrupası

Mülteci sorunu “insan onuruna saygı” ilkesi kapsamında ele alındığında, yaşanan sorunun sonuçlarını bir facia olarak tanımlamak mümkün. Bu kişiler botlar ile deniz yoluyla veya yürüyerek Türkiye sınırlarını aşırp Avrupa’ya ulaşmaya çalışıyor. Avrupa kamuoyu maalesef Bodrum’da sahile vuran bir bebeğin cansız bedeninin fotoğrafı sonucunda mülteci sorununu daha yoğun bir şekilde gündemine aldı. Böylece, konuya ne kadar acil bir çözüm gerektiğini sadece Türkiye değil; Avrupa ve tüm dünya görmüş oldu.

Sonrasında ise Macaristan, Slovakya ve Avusturya gibi AB üye ülkelerinin teker teker sınırlarını kapatması ve bazı üye ülkelerin kara sınırlarındaki kimlik ve pasaport uygulamalarının yeniden yürürlüğe girmesi, Schengen sistemini temelinden sarstı. Uzun yıllardır Avrupa’nın mülteci sorunu ile mücadelesinde kullanılan “Kale Avrupası” terimi de temelinden sarsılmış oldu.

Nasıl mı? Hatırlanacağı üzere, Avrupa’yı Avrupa yapan temel ilkelerin yanında iki önemli “ortak sembol” var: ortak para birimi avro ve ortak sınır birliği Schengen. 2008 yılında başlayan ve etkileri Yunanistan’da halen devam eden ekonomik kriz ile avro büyük bir sarsıntı geçirdi; ancak Avrupa, avrodan taviz vermedi ve Yunanistan’ı avro içinde tutmayı başardı. Gelinen aşamada her ne kadar herhangi bir üye ülke Schengen alanından çıkma kararı almamış olsa da, Avrupa Schengen tarihinin belki de en büyük krizi ile karşı karşıya. Türkiye ise coğrafyası sebebiyle bu krize yakından şahitlik ediyor. Sorunun ortak ve küresel olması ise, krizin Türkiye’nin veya AB’nin tek başına mücadelesi ile çözülemeyeceğini gösteriyor.

AB’nin Sorunlarına Türkiye’siz Çözüm Üretmek Zorlaşıyor

Türkiye-AB ilişkilerini yakından takip edenler için, mülteci kriziyle birlikte Türkiye ile AB arasında hız kazanan karşılıklı diyalogu destekleyen ve bu diyalogun önemini ortaya koyan iki temel yargı ortaya çıkıyor. Bunlardan ilki, AB’nin mevcut sorunlarına Türkiye’siz çözüm bulunamayacağı; ikincisi ise AB’nin izlediği Türkiye politikasının yanlış olduğu.

AB, mülteci sorunuyla acilen yüzleşmek ve bu sorun ile hızlı ve etkin bir çözüm bulabilmek için Türkiye’nin kapısını çalmak zorunda kalıyor. Çünkü Türkiye ve Türkiye’nin aktif rolü olmadan AB’nin mülteci sorunu ile mücadele etme imkânı bulunmuyor. Hal böyle olunca, AB’nin Türkiye’ye ilişkin tavrı da hızla değişiyor.

Hatırlanacağı üzere, son yıllarda hem AB kurumları hem de Türkiye, üyelik müzakerelerinde Yargı ve Temel Haklar (23’üncü başlık) ile Adalet, İçişleri ve Güvenlik (24’üncü başlık) başlıklarının açılması çağrısında bulunuyordu. Başta temel haklar ve adalet olmak üzere, Türkiye’de yaşanan kimi gelişmelerin bu başlıkların açılmasını zorunlu kıldığı söyleniyordu. Tarafların karşılıklı ısrarına rağmen, bu başlıklar henüz

müzakerelere açılmadı. Mülteci krizi ile birlikte ise bu başlıkların açılması da tartışılmaya başlandı. Benzer şekilde, Enerji başlığının (15'inci başlık) açılması ve Türk vatandaşları için vize serbestliği sürecinin hızlandırılması da gündeme geldi.

Mülteci krizine ilişkin “anlaşma” veya “pazarlık” olarak adlandırılan bu sürecin, müzakere başlıklarının açılmasına veya Türk vatandaşlarına yönelik vize serbestliğine bağlanmasını, sap ile samanın birbirine karıştırılması olarak görmek mümkün. Her ne kadar bu başlıkların müzakere sürecinin olağan akışında açılması arzu edilse de AB, mülteci krizinde Türkiye'nin daha aktif rol oynaması için Türkiye'nin “hayır” diyemeyeceği kozlar öne sürüyor, hele ki 1 Kasım'daki kritik seçim öncesinde.

Sonuç ise oldukça düşündürücü: bugün gelinen noktada, müzakere sürecinde uzun zaman önce açılması gereken başlıkların nihayet açılması ve Türk vatandaşlarının uzun yıllardır hak ettiği ancak kullanamadığı vizesiz seyahat imkânı, Türkiye'nin mülteci krizi ile mücadelede daha aktif bir rol üstlenmesiyle sağlanabiliyor. Öte yandan, müzakere süreci doğru ve adil işleseydi söz konusu başlıkların hâlihazırda açılmış olacağını ve Türk vatandaşlarının AB üye ülkelere vizesiz seyahat ediyor olacağını hatırlatmakta fayda var.

Kapalı Kapılar Ardında Süren Pazarlık Türkiye'yi Nasıl Etkileyecek?

Türkiye ve AB arasında varılan anlaşma kapsamında, Türkiye üzerinden AB'ye geçmeye çalışan mültecilere engel olunması; halen Türkiye'de olan mülteciler ile muhtemel yeni mültecilerin Türkiye sınırlarında tutulması; Geri Kabul Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte yasadışı yollarla Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçiş yapan mültecilerin, anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye'ye iade edilmesi öngörülüyor. Hiç şüphesiz, bu önlemlerin Türkiye açısından etkileri göz ardı edilemez. Bilindiği üzere, Türkiye'de hâlihazırda 2 milyonun üzerinde mülteci bulunuyor. Uluslararası Göç Örgütü'nün verileri, 2015 yılında büyük kısmı Türkiye üzerinden göç eden 600 binden fazla göçmenin AB ülkelerine ulaştığını ortaya koyuyor. Geri kabul ile birlikte bu mültecilerin Türkiye'ye iadeleri gündeme gelecek.

Bugüne kadar AB'ye giden mültecilerin büyük çoğunluğu için hedef ülkenin Almanya olduğu ve Almanya'nın göçmenler konusunda diğer AB ülkelerine kıyasla daha yapıcı bir politika izlediği biliniyor. Her ne kadar Almanya bu yıl 800 bin göçmen ve mülteciyi kabul etmeyi öngörse de, mülteci krizinin son durumu, bu sayının 800 bin ile sınırlı kalmayacağına işaret ediyor. Hal böyle olunca da potansiyel mültecilerin Türkiye'de tutulması; Avrupa'ya gidenlerin ise geri gönderilmesi gerekiyor. Bu noktada da devreye Türkiye giriyor.

AB Türkiye'ye Ne Vaat Ediyor?

Her ne kadar Türkiye ve AB arasında görüşmeler devam ederken satır başlıkları ve her başlığın içeriği sürekli değişmiş olsa da, basına yansıdığı kadarıyla AB'nin Türkiye'ye vaatlerini üç başlıkta toplamak mümkün. İlk olarak, AB'nin mülteci krizi ile mücadele için Türkiye'ye 3 milyar avro mali yardımda bulunması öngörülüyor. Sözü geçen mali yardımın hangi fonlardan verileceği ise kritik bir öneme sahip.

Bilindiği üzere Türkiye, AB'nin Katılım Öncesi Mali Yardım (*Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA*) adı verilen ve aday ülkelerin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulmuş mekanizmadan yararlanıyor. 7 yıllık dönemler halinde planlanan IPA kapsamında 2014-2020 döneminde verilecek mali yardımların içeriği ise 2013 yılında belirlendi. Türkiye tarafında ise mülteci krizi ile mücadele için IPA fonlarının kullanılacağına ilişkin endişeler mevcut. Türkiye'nin endişelerine karşılık, bir önceki dönemden Türkiye'nin kullanmadığı fonların mülteci krizi ile mücadele için Türkiye'ye geri verileceği söylene de ardından bu miktarın IPA II fonlarından karşılanacağı ifade edildi. Tüm belirsizliğe rağmen Türkiye'nin, bunun ayrı bir kaynak üzerinden karşılanması konusunda ısrarcı tavrı biliniyor. Hal böyle olunca AB'nin, haliyle de Almanya'nın gerekli finansmanı sağlaması gerekiyor. Almanya Başbakanı'nın 2,5 yıl aradan sonra gerçekleşen Türkiye ziyareti bu açıdan değerlendirildiğinde daha bir anlam kazanıyor.

AB tarafından Türkiye'ye verilen vaatlerden ikincisi ise, müzakere sürecinde yeni başlıkların açılması. Bu kapsamda, Türkiye'nin 6 başlıkta müzakerelere başlamayı Avrupa kanadına iletmediği ifade ediliyor. Söz konusu başlıklar ise Ekonomik ve Parasal Politika; Enerji; Yargı ve Temel Haklar; Adalet, Özgürlük ve Güvenlik; Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası; Eğitim ve Kültür.

Hatırlanacağı üzere, söz konusu müzakere başlıklarından beşi GKRY tarafından 2009 yılında Kıbrıs sebebiyle blokaj altına alınan başlıklar arasında yer alıyordu. Ekonomik ve Parasal Birlik başlığı ise Fransa tarafından bloke edilen başlıklar arasındaydı; ancak, bu blokajın kalkacağı ve başlığın açılacağı yönünde kuvvetli sinyaller hâlihazırda vardı. Söz konusu başlıkların GKRY tarafından bloke edilmesi, AB'nin bu başlıkları açabilmesi için öncelikle GKRY'yi ikna etmesi gerektiğini gösteriyor. Angela Merkel de Türkiye ziyaretinde bu konuda çaba sarf edileceğini dile getirdi. Fakat Merkel daha Türkiye'den ayrılmadan GKRY'den gelen açıklamalar, bu vaadin tutulmasının çok kolay olmayacağını bizlere gösteriyor. GKRY söz konusu blokeli başlıkların açılması konusunda herhangi bir tutum değişikliği olmadığını açıklamıştı.

AB'nin Türkiye'ye verdiği vaatlerden sonuncusu ise Türk vatandaşlarına yönelik vize serbestliği sürecine hız verilmesi. 1980'li yıllardan bu yana, Türkiye vatandaşlarına yönelik zorunlu vize uygulamasının taraflar arasında uzlaşılacak mülteci pazarlığı sonrasında yeni bir aşamaya girebileceği söylenebilir. Öte yandan, bu gelişmenin vizesiz seyahat anlamına gelmediğini hatırlatmakta fayda var.

Vizesiz Seyahatin Anahtarı Mülteciler Mi?

Türkiye ve AB arasında müzakereleri yaklaşık 10 yıl süren Geri Kabul Anlaşması'nın Aralık 2013 tarihinde imzalanmasıyla zorunlu vize uygulamasının nihai çözümüne yönelik yeni bir döneme girildi. Bu çerçevede Türkiye'nin sağlaması gereken kriterler belirlenirken Türkiye'nin söz konusu kriterlere uyumuna yönelik bir yol haritası oluşturuldu.

Mülteci krizi ile mücadeleye ilişkin müzakerelerin ilk aşamasında Türkiye'ye yönelik vize kolaylığından bahsediliyordu. Vize kolaylığının hâlihazırda Türkiye'ye önerilmiş olması nedeniyle Türkiye buna karşı bir tutum sergiledi ve müzakerelerin ilerleyen aşamalarında da vize serbestliği sürecinin hızlandırılacağı dile getirildi. Öte yandan, vize serbestliği diyalogunun üzerinden yaklaşık iki yıl geçtiği ve son bir yılda herhangi bir gelişmenin yaşanmadığı göz önüne alındığında, sürecin hızlandırılması vaadinin gerçekleşmesi için uzlaşının mutlaka kayda geçirilmesi, takip edilmesi ve uygulanması büyük önem taşıyor.

Fakat şunu hatırlatmakta fayda var. Vize serbestliği diyalogu gereken hızda ilerleseydi, Türk vatandaşlarına yönelik zorunlu vize uygulamasının en geç 2017 yılında kalkması söz konusuydu. Mülteci krizine yönelik tarafların işbirliğinin artırılmasının tartışıldığı bu günlerde, bu tarih 1 yıl öne çekildi; böylelikle dile getirilen yeni tarih 2016 oldu. Bu kapsamda Türkiye'ye sunulan yeni öneride tarihin öne çekilmesini "vites artırma" olarak tanımlamak mümkün.

Hiç şüphesiz vize serbestliği için belirlenen tarihin 2016 yılına çekilmesi önemli bir gelişme. Bilindiği üzere AB, Türk vatandaşlarını son 30 yılı aşkın bir süredir zorunlu vize uygulamasına tabi tutuyor. İKV tarafından hazırlanan bir araştırmaya göre, 2008-2014 yılları arasında C tipi kısa süreli vizenin Türk vatandaşları için maliyeti – iyimser bir tahminle – 235,6 milyon avro. Bu rakam yalnızca 60 avro standart vize ücretini içeriyor. Diğer vize türlerine ödenen bedeller, aracı kurum ücretleri, banka komisyonları ve diğer masrafları hesaba katıldığında ise Schengen vizesinin Türk vatandaşlarına maliyeti büyük oranda artıyor.

Aynı zamanda, 2014 yılında dünya çapında Schengen vizesine başvuran ülkeler sıralandığında Türkiye'nin beşinci sırada olduğu görülüyor. Türkiye'nin önünde ise sırasıyla Rusya, Çin, Ukrayna ve Belarus var. İlginç olan ise Türkiye'nin aksine bu ülkelerin hiçbirinin 10 yıldır AB ile üyelik müzakeresi sürdürmüyor. Yine de temkinli olmakta fayda var. Çünkü AB tarafı Türk vatandaşlarına vizesiz seyahat imkânı için Türkiye'nin daha önce altına imza koyduğu koşulları – yani geri kabulü – da yerine getirmesini istiyor.

Son olarak, basına yansıdığı kadarıyla, mülteci krizine ilişkin varılan uzlaşıda Türkiye'nin AB tarafından güvenli ülke olarak tanınması söz konusu. Bu çerçevede,

Türkiye'den AB üye ülkelerine iltica etmiş olan kişilerin iltica başvurularının söz konusu ülkelere kabul edilmemesi durumunda Türkiye'ye geri gönderilmeleri öngörülmüştür.

Vize Serbestliğinin Mülteci Krizi ile Birlikte Ele Alınması Ne Kadar Doğru?

Yukarıda belirtildiği üzere, Türk vatandaşlarına yönelik zorunlu vize uygulaması ve bunun getirdiği çeşitli sorunlar 30 yıldır devam ediyor. Türkiye bu alanda birçok adım attı; ancak çözüm sağlanmadı. Mülteci krizi ile mücadeleye ilişkin yürütülen müzakerelerde ise bu süreç hızlandı.

Öte yandan yine hatırlatılması gereken bir nokta var. Brüksel'deki Liderler Zirvesi deklarasyonu ve Angela Merkel'in konuya ilişkin açıklamalarındaki ifadeler dikkatle ele alındığında, tüm açıklamalarda vize serbestliğinin Türkiye'nin bağlı olduğu diğer koşul ve kriterler ile birlikte değerlendirileceği belirtiliyor. Bu ifade, Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestliği Yol Haritasındaki koşulları da yerine getirmek zorunda olduğu anlamına geliyor.

Söz konusu kriterlerde Türkiye'nin uyumuna bakılacak olursa, Ekim 2014 tarihinde yayımlanan Vize Serbestliği Yol Haritası Birinci Değerlendirme Raporunda Türkiye'nin mevcut 72 kriterden yaklaşık 60'unda ilerleme sağladığı belirtilmişti. Ancak geçen bir yılda, iç meseleler ve seçimler nedeniyle Türkiye'de reform hızı asgari seviyeye inerken bu alanda da atılması gereken adımlar atılmadı. Vize Serbestliği Yol Haritası İkinci Değerlendirme Raporunun 2016 yılı Ocak ayında yayımlanması bekleniyor. Bu nedenle, Türkiye'de reform hızında yaşanan yavaşlamanın ikinci rapora yansımaları beklemek yanlış olmaz.

İlerleme Raporuna Ne Oldu?

Türkiye ve AB gündeminde yaşanan tüm bu yoğun mesainin yanında son dönemde dikkat çeken başka bir gelişme daha yaşandı. 14 Ekim 2015 tarihinde yayımlanması beklenen Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu'nun yayımlanma tarihi ertelendi. Mülteci krizi ile mücadeleye ilişkin anlaşma söz konusu ertelenmenin nedeni olarak gösterilirken, Merkel ziyareti sonrasında ilerleme raporunun Türkiye'de 1 Kasım erken genel seçiminden sonra yayımlanacağı açıklandı.

İlerleme raporunun ertelenmesinin, AB'nin Türkiye'ye yönelik izlediği yanlış politikanın bir başka göstergesi olduğunu söylemek mümkün. Bilindiği üzere, ilerleme raporları Türkiye'nin de aralarında olduğu Bosna-Hersek, Sırbistan, Arnavutluk gibi tüm aday ve potansiyel aday ülkeler için her yıl düzenli olarak yayımlanıyor. Ancak, AB diğer aday ülkelerin de beklediği raporları Türkiye ile yürüttüğü pazarlık nedeniyle erteledi. Şimdi de görülüyor ki seçim öncesinde rapordan çekinen Türkiye'nin isteğiyle rapor seçim sonrasına bırakılıyor.

Şu hatırlatmayı yapmakta ise fayda var: İlerleme raporları son yıllarda Türkiye kamuoyunda daha az beklenir oldu ve etkisini kaybetmeye başladı. Hatırlanacağı üzere,

üyelik müzakerelerinin ilk yıllarında raporlar heyecanla beklenirken medya kuruluşları Brüksel'den canlı yayınlarla raporları duyururdu. İlerleyen yıllarda raporların siyasallaşması ve teknik kriterlerin arka planda kalmasıyla Türkiye tarafında raporlara olan inanç ve güven azaldı. Eş zamanlı olarak Türkiye'de AB sürecinin geri plana düşmesiyle birlikte Türk yetkililer de raporları dikkate almamaya başladı. Bu süreçte ilerleme raporları olumlu-olumsuz; dengeli-dengesiz gibi kısa ve tek kelimelik özetlerle değerlendirilmeye başlandı; hatta 2012 yılında rapor, adil ve tarafsız olmadığı gerekçesiyle canlı yayında çöpe atıldı.

Sonuç olarak, her ne kadar raporlar Türkiye'de daha az bir ilgi ile beklense de, Avrupa Komisyonu'nun aday ülke Türkiye'ye yol göstermekten ve teşvik etmekten uzak raporlar hazırladığı ortada. Son 17 yılda yayımlanan 17 ilerleme raporunun toplam sayfa sayısı 1.786. Basit bir hesaplama, Avrupa Komisyonu bugüne kadar Avrupa'nın işleyişini belirleyen Lizbon Antlaşmasının neredeyse 6,5 katı Türkiye ilerleme raporu hazırladı. Maalesef, 1.786 sayfalık Komisyon ilerleme raporları henüz Türkiye'yi üye yapmaya yetmedi. Mülteci krizinin bu süreci canlandırıp canlandırmayacağı; yoksa bunun sadece bir boya-badanadan ibaret olduğu ise merak edilen bir soru.